

Další vzdělávání pracovníků v dopravní výchově

Petr Chvilíček

Již řadu let spolupracuje Katedra didaktických technologií Pedagogické fakulty MU v Brně v rámci programu celoživotního vzdělávání i bakalářského studijního programu s Integrovanou střední školou automobilní v Brně. Tato kooperace navazuje praktickou formou na výzkumný záměr Škola a zdraví pro 21. století, který s vymezením orientace na zdraví žáků a mládeže a prevenci jejich morbidit a mortality v souvislosti s dopravou zkoumá tento prostor jako koexistenční problém člověka a rozvinuté mobility.

Před časem dostala tato spolupráce další rozměr, když bylo vytvořeno čtyřsemestrové doplňující pedagogické studium pro pracovníky v dopravní výchově a státní správě pro dopravu. Toto studium, jehož zaměření mezitím z důvodu přípravy akreditace bakalářské úrovně vykristalizovalo na „Pedagogické studium pro učitele a pracovníky ve všech formách dopravní výchovy“, je určeno pro zájemce z řad učitelů autoškol, učitelů základních škol, kteří se věnují výuce dopravní výchovy, zkušebním komisařům řidičů a dalším pracovníkům, zaměstnaným u magistrátů, obecních i krajských úřadů či jiných příspěvkových organizací, jejichž pracovní náplní je výchova a vzdělávání v dopravě.

Studium je proti běžnému doplňujícímu pedagogickému studiu prodlouženo o jeden semestr, a to z důvodu zařazení speciálních odborných předmětů, s jejichž náplní se lze setkat pouze v rámci úzce specializovaných školení, jako jsou např. kurzy pro přípravu nových učitelů autoškol nebo zkušebních komisařů. Mimo jiné jsou to:

- Traumatologie v dopravě
- Speciální pedagogika pro dopravní výchovu
- Ekonomika a ekologie v silniční dopravě
- Dopravní legislativa
- Teorie řízení a zásady bezpečné jízdy
- Didaktika výuky a výcviku
- Pedagogická praxe
- Dopravní psychologie

Integrovaná střední škola automobilní v Brně na realizaci tohoto studijního programu s pedagogickou fakultou spolupracuje a partnersky zajišťuje svoji část výuky speciálních předmětů prostřednictvím interních i externích lektorů, kteří se již léta zabývají výchovou a vzděláváním nejen nových řidičů, ale i řidičů profesionálů, učitelů autoškol i zkušebních komisařů a jsou odborníky na danou problematiku. Studentům je tak zajištěn přímý kontakt s každodenní praxí v jednotlivých oborech dopravy.

Rozsah i obsah většiny výše uvedených předmětů je odvozen z učební osnovy, která je stanovena zákonem č. 247/2000 Sb. o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel pro základní přípravu učitelů výuky a výcviku v autoškole. Ostatní předměty byly do studia zařazeny z důvodu jejich úzké vazby k dopravní výchově a aktuální potřeby ve vzdělávání.

Vzhledem k tomu, že forma studia DPSAUTO je kombinovaná, je této skutečnosti přizpůsoben počet hodin konzultací, který je zpravidla nižší než u prezenční formy kurzů pro učitele autoškol. Není to však pravidlem, neboť např. časová dotace předmětu **Traumatologie v dopravě** je navýšena o 25 %. Důvodem je především nedostatek znalostí široké veřejnosti v oblasti první

pomoci při úrazech způsobených při provozu vozidel. Každý zdravotnický záchranář potvrdí, že správně provedený laický zásah při život ohrožujících stavech (např. neodkladná resuscitace nebo základní ošetření masivního krvácení) v době do příjezdu lékaře velmi zvyšuje pravděpodobnost záchrany života nebo alespoň zmírní následky úrazu. A protože učitel (ať již působí na základní či střední škole nebo v soukromé autoškole) je tím nejdůležitějším prvkem předávajícím žákům potřebné informace, je tedy nutná jeho orientace v této oblasti.

Jedním z dalších předmětů, který není zařazen v žádné jiné formě přípravy pracovníků v dopravě, je **Speciální pedagogika pro dopravní výchovu**. Zavádí studenty do problematiky života osob se zdravotním postižením, rozvíjí představu o možnostech a limitech těchto osob při pohybu v dopravním prostředí a o nutnosti přijímat kompenzace těchto limitů jako standardní a neopomíjenou věc. Část výuky je realizovaná formou diskuse s vybranými osobami se zdravotním postižením v rámci návštěvy střední školy určené pro žáky se ZP.

V souvislosti s moderními trendy v silniční dopravě ve vztahu k ochraně životního prostředí byl do studia zařazen předmět **Ekonomika a ekologie v silniční dopravě**, který se zabývá novými přístupy výrobců dopravních prostředků ke snižování emisí škodlivin a jiné ekologické zátěže související s provozem na komunikacích. Rozvíjí znalosti nejen o alternativních pohonech zaváděných do praxe, ale i o ekonomické jízdě a vztahu mezi ekonomikou a ekologií a o možnostech každého účastníka provozu spolupůsobit při ochraně životního prostředí.

Předmět **Dopravní legislativa** seznamuje studenty se základními legislativními předpisy v oblasti silniční dopravy a předpisy souvisejícími tak, aby byli schopni danou problematiku vyhledávat a vysvětlovat. Předmět navazuje na obecnou právní nauku v předcházejícím studiu a posunuje tak znalosti o hierarchii právních norem v České republice i v Evropské unii, o průběhu legislativního procesu při jejich schvalování, způsobu zveřejňování, platnosti a účinnosti.

Předmět **Teorie řízení a zásady bezpečné jízdy** navazuje svým rozsahem na učební osnovu, vyučovanou v autoškolách. Podrobně se zabývá principy chování různých koncepcí a druhů vozidel na silnicích a se zásadami správného provádění jednotlivých jízdních úkonů při řízení daného druhu motorového vozidla. Věnuje pozornost zásadám správného chování řidiče motorového vozidla při jízdě za různých klimatických podmínek, na různých typech komunikací, chování řidiče v případě vzniku mezních situací, jako např. vběhnutí chodce do vozovky, při vzniku dopravní nehody před vozidlem apod. a popisuje samotný nehodový děj. Důraz je zde kladen nejen na znalost této problematiky, ale rovněž na schopnosti studentů ji prezentovat, samozřejmě za využití moderní výukové techniky.

Součástí výuky tohoto předmětu je prezentace různých preventivních programů zaměřených na cílovou skupinu mladých řidičů – začátečníků. Mezi nejúspěšnější patří projekty The Action, Close To, Nemyslíš – zaplatíš – na jejichž vzniku a realizaci se podílejí např. Ministerstvo dopravy České republiky, Besip nebo Centrum dopravního výzkumu.

Didaktika výuky a výcviku navazuje na obecnou didaktiku v prvním ročníku studia a rozvíjí znalosti studentů v oblasti teorie vzdělávání v autoškole nebo při výuce dopravní výchovy ve školách. Rovněž hlouběji seznamuje s problematikou dopravní výchovy v Rámcových vzdělávacích programech, s postupy při vytváření školních vzdělávacích programů a jejich následné aplikaci ve výuce.

Pozornost je věnována vývoji didaktické techniky a pomůcek, používaných při dopravní výchově ve školách i při přípravě nových řidičů v autoškolách, který je umožněn především rozvojem počítačové techniky v posledních dvou desetiletích – jinými slovy od Meotaru k dataprojektoru, od obrazu k interaktivní tabuli, od ukazovátka k elektronické tužce a od diapozitivů k výukovému softwaru.

Jedním z dalších odborných předmětů, který zavádí studenty přímo do vzdělávacího procesu, je **Pedagogická praxe**, realizovaná zpravidla ve formě náslechnů a výstupů ve výuce s dopravní tematikou, v naší škole konkrétně v předmětu Řízení motorových vozidel. Průběh výuky, které se student aktivně účastní, zaznamenává do deníku pedagogické praxe, v němž popíše charakteristiku výuky, svoji pracovní náplň, nabyté poznatky a zkušenosti, nové náměty apod.

Cílem předmětu **Dopravní psychologie** je seznámit studenty se základními aspekty psychologie aplikované v dopravě. Detailně jsou zde probrána témata týkající se systému člověk – vozidlo – dopravní prostředí, se zaměřením na psychologickou analýzu činnosti řidiče, jeho psychickou způsobilost pro řízení dopravních prostředků, včetně fenoménů, které mohou tuto činnost výrazným způsobem ovlivňovat (výuka a výcvik v řízení vozidla, zátěž, únava, monotonie, sociálně psychologické aspekty dopravy, typ pozemní komunikace a dopravního značení apod.). Velký důraz je zde kladen na objasnění příčin vzniku dopravních nehod a na jednotlivé prvky zvyšující bezpečnost nejen řidiče, ale i dalších účastníků silničního provozu.

Specializace tohoto studia se odráží rovněž v závěrečné zkoušce, kde jsou kromě běžných pedagogických disciplín ověřovány znalosti z profilových předmětů, jako například Zásady bezpečné jízdy, Dopravní psychologie a Dopravní legislativa. Rovněž závěrečná práce studentů zpravidla vychází z oboru činnosti, kterému se profesně věnují a je jim tedy blízký, což se může velmi pozitivně projevit na kvalitě této práce.

Závěr:

Existence doplňujícího pedagogického studia pro pracovníky v dopravní výchově a státní správě pro dopravu je důležitým prvkem v portfoliu dopravního vzdělávání a nabízí tak nejrozšířenějším osobám možnost zvýšení kvalifikace pro práci jak v soukromém, tak i státním sektoru. Přestože současná legislativa nepředepisuje učitelů autoškoly vysokoškolské vzdělání, u zkušebních komisařů, zaměstnaných u magistrátů a úřadů obcí s rozšířenou působností, už je tomu jinak. V návaznosti na katalog prací a příslušné mzdové ohodnocení je již při přijímání nových pracovníků na tyto pozice vyžadováno nejméně bakalářské vzdělání, již zaměstnaní zkušební komisaři si vzdělání doplňují (pokud se na ně nevztahuje výjimka v souvislosti s délkou jejich praxe v oboru). Je tedy jen otázkou času, kdy i učitelské povolání v oblasti dopravy (tedy především v autoškolách) budou moci vykonávat jen absolventi akreditovaných studijních programů, ať už v rámci kurzů celoživotního vzdělávání nebo formou řádného vysokoškolského studia.